

результат її перебудови. З'явилися такі навчальні предмети, як математика, природознавство, запроваджується позакласне читання. Замість традиційного курсу «Арифметика» був створений практично новий навчальний предмет «Математика», який поряд з арифметичним матеріалом охоплював елементи алгебри та геометрії. Масовий перехід початкової школи на трирічний термін навчання, що розпочався в 1969/70 н.р., був завершений у 1973 р.

Встановлено, що зміст початкової освіти в Україні у 80-х роках зазнав істотних змін. З прийняттям Основних напрямів реформи загальноосвітньої і професійної школи (1984р.) розпочався новий етап розвитку початкової ланки освіти: до 1-го класу почали приймати дітей з шести років; тривалість навчання збільшилася на один рік; функціонували два типи початкових шкіл: трирічна і чотирирічна. Прихід до школи шестиліток потребував створення нового змісту початкової освіти, який знайшов своє вираження в типових програмах для 1-4-х класів, прийнятих у 1985 р. Міністерством освіти СРСР. Саме вони були взяті за основу програм в Україні й мали забезпечити високий рівень навчання, розвитку та виховання школярів молодшого віку. У 1986/87 н.р. в республіці розпочалося систематичне навчання дітей з шести років, змінено зміст шкільної освіти на оновлених методологічних засадах.

ДИСКУСІЯ УКРАЇНСЬКИХ ОСВІТЯН ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗМІСТУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ПЕРЕБУДОВИ ШКОЛИ (1958–1959 рр.)

Т.Л. Гавриленко, канд. пед. наук

У ході дослідження *встановлено*, що «відлига» в радянському суспільстві, яка дещо послабила жорсткі межі командно-адміністративної системи, спричинила зародження елементів демократизації і в освітній галузі, створила умови для «розкріпачення» педагогічної теорії та практики. Після тривалої перерви педагогічна громадськість дістала можливість брати активну участь у питаннях перебудови школи. У процесі дискусії, що розгорнулася між українськими освітянами (учителі, представники відділів народної освіти, наукові співробітники науково-дослідних інститутів педагогіки та психології, працівники Міністерства освіти УРСР та ін.) і досягла своєї кульмінації під час прийняття Закону «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в УРСР» (1959), велика увага приділялася початковій освіті як базовій складовій загальної освіти.

З'ясовано, що на численних освітянських нарадах і засіданнях, які відбулися протягом 1958-1959 рр., порушувалися питання про перегляд організаційних засад початкової освіти, а саме: її тривалість, початок систематичного шкільного навчання, наповнюваність класів, організація навчального дня молодших школярів, тривалість уроків (особливо у I класі) тощо. Однак у їх розв'язанні не відбулося зрушень. Для забезпечення наступності початкової та середньої ланок освіти, покращення адаптації учнів до нових умов навчання у V класі деякі педагоги пропонували увести «циклічну систему навчання», суть якої полягала в тому, що у III-IV або IV класах викладання мали здійснювати два вчителі за циклами. Наприклад, один повинен був викладати мови, а другий – арифметику. Проте ця ідея не знайшла належної підтримки серед освітян.

Перебудова шкільної освіти зумовила й перегляд змісту початкового навчання. Зокрема, предметом педагогічної дискусії стали такі питання: оптимальне навчальне навантаження молодших школярів; забезпечення наступності у змісті дошкільної і початкової, початкової та середньої освіти; початок вивчення російської мови в українських школах; доцільність викладання природознавства, географії та історії як окремих предметів у IV класі, уведення навчального курсу «Етичне виховання»; визначення обсягу та змісту навчальних програм з різних предметів тощо. Установлено, що пропозиції освітян були частково враховані в підготовці нових навчальних планів і програм, а саме: забезпечення наступності між початковою та середньою ланками освіти, вилучення другорядного складного навчального матеріалу, усунення зайвої концентричності, певною мірою адаптація до вікових можливостей молодших школярів та зв'язок з життям і трудовою діяльністю дітей. Проте в умовах політизації та ідеологізації освітньої системи не всі задуми українських освітян могли втілитися у життя.

ФАКУЛЬТАТИВИ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ШКОЛІ 70-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

Л. В. Пироженко, канд. пед. наук

Однією з важливих складових реформування змісту загальної середньої освіти у 1964-1984 роках було запровадження у 7-10 класах обов'язкових факультативів. Їх метою у 70-х рр. було поглиблене вивчення основ фізико-математичних, природничих та гуманітарних наук, а також розвиток різнобічних інтересів і здібностей учнів, починаючи з 7-го класу. Різнопрофільні